

EUROKAZ

Časopis Kancelarije
za evropske integracije

Impresum

Eurokaz

časopis Kancelarije za evropske integracije

Broj: 4

Izdavač:

Sektor za informisanje javnosti o Evropskoj uniji i
procesu pristupanja Evropskoj uniji
Generalni sekretariat Vlade Crne Gore

Uređivački tim:

Sektor za informisanje javnosti o Evropskoj uniji i
procesu pristupanja Evropskoj uniji
Generalni sekretariat Vlade Crne Gore

Grafički dizajn:

Radna soba

Kontakt:

Sektor za informisanje javnosti o Evropskoj uniji i
procesu pristupanja Evropskoj uniji
Generalni sekretariat Vlade Crne Gore

Bulevar revolucije 15, Podgorica

E-mail:

nada.vojvodic@gsv.gov.me
bojana.mucalica@gsv.gov.me
Web: www.kei.gov.me
www.eu.me

Sadržaj

Aktuelno u pregovorima:

- 4-5 Period jačanja cjelokupnog demokratskog i ekonomskog sistema Crne Gore
6-9 Ramsar – Solana u prestižnom društvu zaštićenih

EU u Crnoj Gori:

- 10-12 „Crnogorski pršut“ uskoro i na evropskom tržištu
13-17 Budva kao agora Jadransko-jonskog regiona

Pozdrav iz EU:

- 18-19 Proširenje na Zapadni Balkan strateški prioritet
20-22 Zeleni i Liberali žele region u EU

Aktuelno iz IPE:

- 23-25 Jednake šanse za sve

Pogled iz civilnog sektora:

- 26-28 Regionalna saradnja značajna na putu prema EU

Zanimljivosti

- 29-30 Nagrade za novinare i talentovne učenike
31 Održane obuke za predstavnike lokalnih samouprava o
komuniciranju procesa pristupanja EU

- 32-41 **Kolaž fotografija**

Sedam godina pregovaračkog procesa

Period jačanja cjelokupnog demokratskog i ekonomskog sistema Crne Gore

Autor: Marko Mrdak, zamjenik glavnog pregovarača za poglavlja pravne tekovine

Liderska pozicija Crne Gore procesu evropske integracije ne ogleda se samo u broju otvorenih i zatvorenih poglavlja, već u kontinuiranom jačanju institucija koje po svim javnim politikama teže obezbjeđivanju jednakih životnih standarda, nalik državama članicama EU. S tim u vezi, za nama je jedan intenzivan period koji je suštinski bio fokusiran na izgradnji sistema koji prvenstveno garantuje vladavinu prava, ali i podstiče sveukupni ekonomski razvoj našeg društva.

Važno je napomenuti da je članstvo u EU cilj koji Crna Gora ne želi postići po svaku cijenu na uštrb kvaliteta, te da se veći fokus stavlja na kvalitet reformi u odnosu na njihovu brzinu. Takođe, suština samog procesa se ogleda u konstantnoj trans-

formaciji društva i unapređenja svih institucija koje garantuju njegovu političku, bezbjednosnu i ekonomsku stabilnost.

U nastojanju da izgradi institucije koje garantuju vladavinu prava građanima, Crna Gora je od početka pregovora donijela i izmijenila više od 70 zakona u ovoj oblasti i formirala ključne institucije za borbu protiv organizovanog kriminala i visoke korupcije. Da je riječ o sistemu postavljenom na snažnim temeljima govore i konkretni rezultati, koji se, za svega tri godine funkcionisanja novih institucija, ogledaju u vraćanju društvenoj zajednici gotovo 30 miliona eura stečenih kriminalnom djelatnošću, kao i u razrješavanju preko 200 javnih funkcionera zbog prisustva konflikta interesa ili koruptivnih radnji. Uspostavljen je početni bilans ostvarenih rezultata u krivičnom gonjenju u borbi protiv pranja novca, finansijskih istraga i privremenog oduzimanja sredstava stečenih putem kriminalnih aktivnosti. Svakako treba istaći i da je značajno unaprijeđena efikasnost pravosuđa, o čemu najbolje svjedoči broj riješenih zaostalih sudskih predmeta iz prethodnih godina, dok se standardi u oblasti ljudskih prava u kontinuitetu usklađuju sa standardima EU i najvećim humanim stremljenjima međunarodne zajednice.

Takođe, postepenim jačanjem svojih kapaciteta crnogorske bezbjednosne službe se sve više pokazuju kao kredibilan partner evropskim policijskim snagama, što se jasno može primijetiti kroz međunarodne operacije visokog profila koje rezultiraju brojnim hapšenjima i zaplijenama droga.

S tim u vezi, važno je napomenuti da je količina zaplijenjene droge s 237.4 kg iz 2015, dostigla rekordnu cifru od 3300 kg u 2018, čime se jasno ukazuje napredak u jačanju sistema.

Stvaranjem sistema po uzoru na evropski, Crna Gora je obezbijedila i dinamiku značajnog ekonomskog rasta, pa smo svjedoci da je godišnji rast za posljednje dvije godine (4,7 % BDP-a u 2017. i 4,9 % BDP-a u 2018.) među najvećima u Evropi. Takođe, evidentni su podaci da je snažan rast ekonomije direktno uticao i na tržište rada, te je posljednjih godina očigledan rast zaposlenosti i aktivnog stanovništva, uz konstantan pad nezaposlenosti.

Važno je napomenuti i uspješno upravljanje evropskim fondovima uz pomoć kojih Crna Gora u kontinuitetu usavršava kapacitete svih organa javne uprave kako bi na efikasan način pružali usluge od interesa za građane i poslovnu zajednicu. S tim u vezi, od početka procesa evropske integracije do danas, Crna Gora je ugovorila preko 700 miliona eura bespovratne pomoći, koja je iskorištena i za finansiranje velikog broja infrastrukturnih projekata. Pored pomenutog, ova sredstva su uz podršku Kancelarije za evropske integracije bila na raspolaganju zainteresovanim organizacijama civilnog društva i lokalnim samoupravama za realizaciju projekata od regionalnog interesa.

Svjesna odgovornosti koju ima kao lider u politici proširenja i glavni promoter stabilnosti i dobro-

susjedskih odnosa na Zapadnom Balkanu, Crna Gora će u saradnji sa svojim evropskim partnerima nastaviti dosljedno raditi na svom suštinskom cilju, odnosno dostizanju evropskog kvaliteta života, koji će kao prirodnu posljedicu imati članstvo Crne Gore u porodici evropskih naroda.

Novi status Solane i njene okoline - nova šansa za razvoj

Ramsar - Solana u prestižnom društvu zaštićenih

Autorka: Marina Miketić Nikolić,
PR Ministarstva održivog razvoja i turizma

Priča o Solani nije samo priča o rijetkim pticama koje iz cijele Evrope dolaze da se ovdje gnijezde ili naprave pauzu na putu ka toplijm Suncu. Ovo je priča o, za brdovitu Crnu Goru, rijetko lijepom brisanom prostoru, o malariji, komarcima, dobroj ideji jednog knjaza i kanalu koji nosi ime njegove žene – Port Milena. Solana je takođe slika o propadanju jednog preduzeća, priča o borbi institucija i NVO sektora, svakog na svoj način, da ovo područje (p)ostane park prirode. Novi „status“ najslanijeg crnogorskog tla trebalo bi da ubrzo da odgovore na pitanja kako će se na optimalan način uživati u njenoj posebnosti.

Foto: CZIP

Naime, Konvencija o zaštiti vlažnih staništa od međunarodnog značaja – Ramsar zapravo jeste okvir za nacionalne akcije i međunarodnu saradnju kako bi se očuvala i mudro koristila vlažna staništa i njihovi resursi. Ramsar pod svojom zaštitom „drži“ preko 2,1 milion kvadratnih kilometara u svijetu, na kome je zaštićeno više od 2.200 lokaliteta. Crna Gora u ovom prestižnom društvu 170 zemalja učestvuje sa dva područja – nacionalni park Skadarsko jezero koje je 1995. godine upisano na Ramsar listu i Tivatska solila upisana 2013. godine.

Foto: CZIP

Područje Solane, bolje reći njena ljepota i specifičnost, rijedak je i odličan primjer sadejstva čovjeka i prirode. Ovaj vještački i poluprirodni močvarni ekosistem, uspostavljen 1934, na kraju je „izrodio“ sasvim jedinstven biodiverzitet koji čine neke od najljepših i najrjeđih primjeraka flore i faune.

Nego da se vratimo malo dalje, kada je solana „Bajo Sekulić“ bila uzdanica crnogorske privrede. Mnogi radnici, mahom Ulcinjani, proveli su život berući prirodnu morsku so visokog kvaliteta. Sunce i vjetar su sušili bazene i so je kristalno čista i veoma zdrava išla na rafove socijalističkih supermarketa, soleći ručak tačno u tri sata mnogim jugoslovenskim familijama. Godine kojima se završio prošli vijek početak su kraja mnogo čega, pa i Solane. Ipak, postoji dosta razloga za optimizam jer su tu i drugi, alternativni načini da se ovaj lokalitet mudro iskoristi. U njemu zasigurno uživa 250 vrsta ptica od 526 vrsta u čitavoj Evropi, ugrožene vrste ribe, vodozemaca i gmizavaca, a sve više ga posjećuju i ljudi. Najviše ih je u prvoj sedmici oktobra koja se zove „Ružičasta subota“. Tada se ljubitelji prirode okupljaju da uživaju u pogledu na flamingose, ružičaste prinčeve među pticama. Upravo u ovome moguće da leži rješenje volarizacije Solane. Poslednje dvije decenije, u svijetu je sve više popularan takozvani „wetland tourism“. Poenta je da se Ramsar, ali i ostala močvarna po-

dručja, učine atraktivnim za posjetioce ali na način da ljudi svojim (ne)činjenjem ne naruše prirodne zakonitosti ili mir vrsta koje u njima obitavaju. Vlažnost i divljina močvara, mistika i neizvjesnost njenih voda, sigurno okupiraju misli i dušu svakog prirodnjaka – hazardera. Posmatranje ptica, velikih kornjača i raznih egzotičnih gmizavaca i riba, odavno su važan segment globalne turističke ponude. Među najatraktivnijim ili najbolje volarizovanim Ramsar područjima svakako su indijski Tso moriri ili Planinsko jezero na 4,600 metara nadmorske visine, škocjanske pećine u Sloveniji, nacionalni park Kakadu u Australiji, Launai na Sejšelima gdje zalasci Sunca kupaju leđa rijetkih grbavih kitova i morskih kornjača. No, pogled na rijetkost i od ljepote oduzet dah imaju svoju cijenu. Ljubitelji zaista čudesnog svijeta prirode spremni su da se „peku“ satima na Suncu, da ih jedu komarci i noge propadaju u blato kako bi čuli i vidjeli zavođenje neke rijetke žabe. Cijena se plaća i u dolarima, eurima, lirama, rupijama i rubljama, tako da ovakva suprotnost masovnom turizmu zapravo nudi vrlo održivu finansijsku konstrukciju.

Ideja i prijedloga kako sasvim „oživjeti“ Solanu ili područje oko nje ima mnogo, ali sa druge strane nema mnogo novca. Kada je u pitanju sama proizvodnja soli, Studija zaštite koju je Ministarstvo izradilo uz pomoć eksperata Evropske unije pokazuje da Solana nije finansijski samoodrživa.

Investicije u proizvodnju soli koja je neophodna da bi na tom području bio očuvan ekosistem, zahtijeva investicije u rasponu 4-10.5 miliona eura i finansiranje na godišnjem nivou operativnih troškova od 0.5 do 1.4 miliona eura. I dosadašnje održavanje iziskivalo je novac, pa je za održavanje ovog 85-godišnjeg sistema, bilo potrebno obnoviti vodnu infrastrukturu. Kada je uočena opasnost od nestajanja biodiverziteta na Solani zbog prestanka rada pumpi tokom 2013, država Crna Gora je u periodu od maja 2015. do kraja 2018. uložila skolo milion i 20 hiljada eura u obnovu infrastrukture. Takođe, da bi fizički zaštitili Solanu, održavali pumpni sistem, sanirali nasipe, kao i vršili redovni monitoring flore i faune, od avgusta 2015. ovaj prostor je dat na upravljanje Javnom preduzeću za nacionalne parkove.

Prema nekim procjenama na koje se oslanjaju izvještaji Svjetske turističke organizacije, turizam zasnovan na održavanju i ponudi zaštićenih područja do 2020. godine bi trebalo da generiše zaista ogromne prihode. Kada se prepletu brojke od prihoda koje ostvaruju turisti koji posjećuju močvare ili zaštićena područja i tome dodaju domaći posjetioци, rekreativci i dnevni izleti dolazi se do cifre od

preko 950 milijardi dolara godišnje. Na globalnom nivou, više od 35 odsto Ramsar područja je prijavilo neki nivo turističke aktivnosti, mada u ovu statistiku spadaju sva zanimljiva močvarna područja, ne obavezno i zaštićena.

Ono što svakako ohrabruje je nevjerovatan rast eko turizma, čije je „močvarni turizam“ tek samo ogranak. Ova sve atraktivnija turistička grana bilježi vrtoglav rast što po broju turista, što po prihodima koji se ostvaruju, a gosti spadaju u ekološki najovješćeniju i najobrazovaniju populaciju. Crnoj Gori, koja trenutno ima 13 odsto zaštićene teritorije (sa Solanom će imati još više) i obiluje prirodom rijetke ljepote ovakav koncept može samo ići na ruku. Naš odnos prema prirodi govoriće o nama i danas i kroz generacije. Vjerujem da će naši nasljednici njegovati ideje naslonjene na svijesti o razvoju turizma na održivim osnovama, gdje se od prirode uzima na način koji joj ne šteti, a razvija lokalna ili seoska zajednica. Upravo ćemo u narednom periodu vidjeti koliko smo kreativni i sposobni u nalaženju novca i rješenja kako iskoristiti ljekovito ulcinjsko blato, kristalnu so i najljepše kadrove najjužnije tačke naše obale.

Foto: CZIP

Karakteristike eko turizma:

- svi prirodni oblici turizma u kojima je glavna motivacija turista posmatranje i uvažavanje prirode, kao i tradicionalnih kultura u prirodnim područjima,
- partneri pružalaca usluga na odredištima obično su mali turoperatori, lokalno stanovništvo i preduzeća veoma su uključeni u proces,
- minimiziranje negativnih uticajaja na prirodnu i društveno-kulturnu sredinu,
- podrška održavanju prirodnih područja koja se koriste kao eko-turizam atrakcije,
- stvaranje ekonomskih koristi za zajednice i domaćine, organizacije i vlasti koje upravljaju prirodnim područjima sa ciljem očuvanja,
- obezbjeđivanje alternativnog zapošljavanja i prilika za prihode lokalne zajednice,
- povećanje svijesti o očuvanju prirodnih i kulturnih dobara, i među lokalnim stanovništvom i turistima.

Priča o kanalu Port Milena

Močvarno područje današnje Solane zadavalo je brige lokalnom stanovništvu za vrijeme knjaza Nikole. Naime, močvarno područje Zoganskog jezera (Ptičjeg jezera), prostora na kome se nalaze bazeni kasnije urađene Solane, obilovao je mnoštvom insekata pa su malarija i razne druge bolesti odnijele živote mnoge djece. Lokalno stanovništvo se požalilo knjazu Nikoli da im pomogne u rješavanju tog velikog problema. Ono što je u to vrijeme izgledalo kao najbolje rješenje, bila je gradnja kanala sa kojim bi se isušila močvara, odnosno izvršilo oticanje vode iz močvare u more. Pristupilo se gradnji i nakon završetka desilo se nešto za to vrijeme neočekivano - voda je umjesto ka moru krenula od mora ka močvari. Okolno područje je bilo niže od površine mora, pa je iz tog razloga slana voda popunila močvaru. Nije došlo do isušivanja močvare, ali je neočekivani prodor slane vode doveo do smanjenja bolesti i prestanka umiranja djece od malarije. U znak zahvalnosti za učinjeno i suzbijanje bolesti, žitelji ovog kraja, kanalu su dali ime Port Milena, po crnogorskoj knjeginji.

Put do zaštite proizvoda trnovit, ali isplativ

„Crnogorski pršut“ uskoro i na evropskom tržištu

Autorka: Bojana Milićević, RTCG

Sigurno vam se dogodilo da kupite pljevaljski sir koji nije iz Pljevalja, barske masline koje nijesu rasle u Baru, ili njeguški pršut koji, narodski rečeno, nije vidio Njeguše. Razlog je, između ostalog, to što donedavno većina domaćih proizvoda u Crnoj Gori nije bila zaštićena geografskom ili oznakom kvaliteta i porijekla. Prije dvije i po godine, međutim, u naše trgovine i na bogate trpeze stigao je prvi zaštićeni proizvod – „Njeguški pršut“. Dobio je geografsku oznaku. Takvi proizvodi imaju specifičan kvalitet, reputaciju ili druge karakteristike koje ih povezuju sa određenim regionom. Kako su objasnili u Ministarstvu poljoprivrede i ruralnog razvoja, najmanje jedna faza proizvodnje odvija se u tom regionu, dok sirovina može poticati iz drugog područja. Od 2016. do danas, uz „Njeguški pršut“, zaštićeno je još šest proizvoda. Oznaku porijekla dobili su: „Pljevaljski sir“, „Crnogorski goveđi pršut“, „Crnogorska stelja“, „Durmitorski skorup“ i „Kolašinski lisnati sir“, dok je „Crnogorski pršut“ dobio geografsku oznaku. Prema propisima, poljoprivredne i prehrambene proizvode moguće je zaštititi geografskom, te oznakom porijekla i garantovano tradicionalnog specijaliteta. U tim slučajevima proceduru zaštite pokreće grupa proizvođača.

„Proizvodi sa oznakom porijekla imaju kvalitet ili karakteristike koji su isključivo ili uglavnom rezultat terena na kome se proizvode i umijeća proiz-

vođača tog područja. Sve faze proizvodnje, odnosno proizvodnja, prerada i priprema se odvijaju na određenom geografskom području“, pojašnjali su za Eurokaz iz Ministarstva poljoprivrede. Da bi se registrovao kao garantovano tradicionalni specijalitet, jedan poljoprivredni ili prehrambeni proizvod mora imati posebna svojstva koja ga jasno razlikuju od sličnih proizvoda iste kate-

gorije i mora biti tradicionalan. „Posebna svojstva odnose se na fizičke, hemijske, mikrobiološke ili organoleptičke karakteristike proizvoda ili na metod proizvodnje koji proizvođač koristi ili na posebne uslove tokom njegove proizvodnje. Tradicionalan označava dokazanu upotrebu proizvoda na tržištu kroz vremenski period koji pokazuje prenošenje sa generacije na generaciju, u trajanju od najmanje 25 godina. Uslov je da je proizveden upotrebom tradicionalnih sirovina ili ga karakteriše tradicionalni sastav ili način proizvodnje“, naveli su iz Ministarstva.

Postupak za registrovanje geografske ili oznake porijekla započinje podnošenjem zahtjeva za registraciju tom resoru. „Zahtjev za registrovanje podnosi grupa proizvođača ili prerađivača poljoprivrednog ili prehrambenog proizvoda. Zahtjevom se može tražiti registrovanje samo jedne geografske ili oznake porijekla. Ministarstvo obrazuje Komisiju za sprovođenje postupka registracije geografske ili oznake porijekla poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda“, saopštili su oni. Tu proceduru udruženje „Crnogorski pršut“ završilo je prošle godine. Ujedinjeni željom da naprave proizvod koji će se specifičnošću i kvalitetom izdvojiti od ostalih, osam cetinjskih preduzeća sertifikovanje je završilo za godinu.

„Željeli smo da u ogromnoj konkurenciji napravimo proizvod čiju ćemo specifičnost izraziti kroz definisane geografske granice u okviru kojih se proizvodi i posebne uslove u kojima nastaje. To je tražilo velika ulaganja. Sve objekte trebalo je dovesti do prve kategorije, a svi proizvodi moraju biti zdravstveno ispravni i bezbjedni, deklarirani i pravilno upakovani. Imali smo značajnu podršku Ministarstva poljoprivrede, a dio sredstava obezbijedili smo kroz IPARD program“, ispričao nam je izvršni direktor kompanije „Montstate“, Predrag Bracanović.

Naveo je da snažne benefite tek očekuju, te da imaju ambiciju da „Crnogorski pršut“ plasiraju na evropsko tržište. „Ovakav proizvod nama garantuje uspjeh, kako na našem, tako i na tržištu regiona i Evropske unije. Zato smo prošle godine aplicirali u Briselu i za zaštitu našeg proizvoda na evropskom nivou. Neke firme u klasteru već su dobile evropske brojeve. Očekujemo da procedura bude gotova do kraja naredne godine. Šansu vidimo prije svega u Hrvatskoj, koja ima potrebu za million komada pršuta godišnje, dok mi na ovom podneblju proizvodimo oko 400.000 komada godišnje“, kazao je Bracanović.

Prije evropskih, na komšijske i domaće trpeze bi sa oznakom porijekla i „Društvo maslinara“ iz Bara. Postupak zaštite su tek počeli. „Najveći izazovi su

to što nam je potrebna kategorizacija sorte masline „Žutica“ i kategorizacija ulja koje se od nje pravi, a mi u Crnoj Gori imamo deficit i naučne literature i akreditovanih laboratorija. Ipak se nadamo da ćemo sve zadatke ispuniti u narednih šest mjeseci“, rekao nam je predsjednik „Društva maslinara Bara“, Ćazim Alković.

Da će broj zaštićenih proizvoda u Crnoj Gori rasti obećava i to što od prošle godine zahtjev za registraciju oznaka „Viši kvalitet“, „Planinski proizvod“ i „Sa moje farme“ može podnijeti jedan proizvođač. Da bi se registrovao kao proizvod sa oznakom „Viši kvalitet“, jedan poljoprivredni ili prehrambeni proizvod se mora, prema svojim specifičnim svojstvima izdvajati u pogledu kvaliteta, čije se karakteristike određuju prema sastavu, organoleptičkim, fizičko-hemijskim osobinama i metodama proizvodnje ili prerade.

Oznaka „Planinski proizvod“ može se koristiti za one proizvode za čiju se proizvodnju koriste sirovine i hrana za životinje pretežno iz planinskih oblasti. Oznaka se može koristiti za prerađene proizvode, ako se njihova prerada odvija u planinskim područjima. Da bi nosili oznaku „Sa moje farme“, proizvodi moraju biti proizvedeni na istoj farmi, od sirovina koje se tu nalaze, te ako je proizvođač i vlasnik imanja i prodavac.

„U slučaju proizvoda od životinja, one moraju da provedu najmanje dvije trećine života na istoj farmi, a u slučaju sezonskog seljenja životinja period sezonskog seljenja uračunava se u period obračuna. Sirovine koje nijesu proizvedene na farmi, mogu se upotrebljavati kao dodaci proizvodu, ako njihova masa ne prelazi 15% od ukupnih sastojaka tog proizvoda, osim šećera koji se može upotrebljavati u potrebnim količinama“, naglašeno je iz Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja. Zahtjeve za ove oznake može podnijeti fizičko lice,

privredno društvo ili preduzetnik koji je upisan u odgovarajući registar za obavljanje poljoprivredne proizvodnje. Privredno društvo može se prijaviti za korišćenje oznake „Sa moje farme“ pod uslovom da ima manje od tri zaposlena i da promet na godišnjem nivou ne prelazi 200.000 eura.

Iako procedura nije ni kratka ni jednostavna, a uslovi koje treba ispuniti nimalo laki, benefiti su brojni. Iz Ministarstva napominju da registracija šema kvaliteta proizvođačima hrane omogućava da povećaju tržišnu vrijednost svojih proizvoda. Takođe, doprinosi prepoznatljivosti krajeva iz kojih potiču, pozitivno utiče na prihod poljoprivrednih gazdinstava, te omogućava unapređenje kvaliteta proizvoda i štiti od zloupotreba. Upravo to su koristi koje osjećaju oni koji su proizvode zaštitili, a nadaju im se oni koji su u procedure tek ušli.

„Očekujem da se promijeni svijest naših proizvođača o značaju poštovanja standarda kvaliteta, te da ta oznaka naš proizvod izdvoji od ostalih, podigne mu cijenu i naravno, poveća prodaju“, poruka je maslinara Ćazima Alkovića.

IV godišnji forum Strategije EU za Jadransko-jonski region (EUSAIR)

Budva kao agora Jadransko - jonskog regiona

Autorka: Ana Savjak, šefica Grupe za programe s državama članicama EU

Prvog juna 2019. završilo se jednogodišnje predsjedavanje Crne Gore Strategijom Evropske unije za Jadransko-jonski region (EUSAIR), kao prve države koja nije članica EU, a kojoj je povjerena ova važna uloga. Program crnogorskog predsjedavanja tradicionalno je zatvoren održavanjem IV Godišnjeg foruma EUSAIR-a pod sloganom „Integracija ljudi, razvoj regiona“ u Budvi, koja je od 6. do 8. maja bila domaćin predstavnicima institucija Unije, nacionalnih i lokalnih vlasti, poslovnog sektora, akademske zajednice i civilnog društva iz osam država s područja jadranskog i jonskog basena. Forum su organizovali crnogorska Kancelarija za evropske integracije i Ministarstvo vanjskih poslova, zajedno s Evropskom komisijom.

U cilju boljeg povezivanja zainteresovanih strana iz Jadransko-jonske regije, Forum je održan zajedno sa Drugim forumom privrednih komora, gradova i univerziteta Jadransko-jonske regije. Dio pratećeg programa je, između ostalog, bio i Godišnji događaj Jadransko-jonskog transnacionalnog programa (ADRION), radionica na temu razvoja kulturnih ruta, izložba radova devet umjetnika Jadransko-jonskog područja, te međunarodna radionica sa studentima novinarstva organizovana od strane Jedinice za podršku EUSAIR-u, Kancelarije za evropske integracije Crne

Gore i Evropske komisije, kako bi se razmijenile ideje o tome kako najbolje uključiti mlade u aktivnosti EUSAIR-a.

Sama praksa održavanja godišnjih foruma EUSAIR-a pokazuje višeslojnost upravljanja makroregionalnim strategijama, fokusiranim na izazove i mogućnosti određenih geografskih oblasti,

ŠTA JE EUSAIR?

- Makroregionalna strategija Evropske unije za Jadransko-jonski region, usvojena od strane Komisije i potvrđena od strane Savjeta 2014. godine;
- Stvaranje Strategije vezano je za dugogodišnju uspješnu saradnju pod pokroviteljstvom Jadransko-jonske inicijative;
- Obuhvata 4 države članice EU (IT, GR, SL, HR) i 4 države koji su kandidati ili potencijalni kandidati za članstvo u EU (CG, AL, SR, BiH);
- Podržava ekonomski rast i prosperitet regiona tako što poboljšava njegovu atraktivnost, konkurentnost i povezanost, kroz 4 tematska „stuba“: Plavi rast, Povezivanje regiona, Kvalitet životne sredine i Održivi turizam;
- Ima dodatnu političku vrijednost, jer približava Evropskoj uniji države koje teže članstvu.

koji su previše lokalni da bi bili od neposrednog značaja za cijelu EU, a opet dovoljno rasprostranjeni da bi se njima efikasno bavilo isključivo na nacionalnom nivou.

Kako makroregionalne strategije ne predviđaju nove fondove EU, nove formalne strukture niti novo zakonodavstvo (princip „3 NE“), godišnji forumi su prilika za donosiocima odluka da, s političkog nivoa, zajednički utvrde prioritete i daju smjernice budućeg strateškog djelovanja, obično u obliku ministarskih deklaracija. Tako je, na sastanku Savjeta ministara vanjskih poslova država članica Jadransko-jonske inicijative (JJI) i EUSAIR-a, održanom 8. maja u sklopu Foruma, usvojena Budvanska deklaracija, kojom se daje podrška procesu uključivanja Republike Sjeverne Makedonije u EUSAIR i Republike San Marino u JJI. Deklaracijom se pozdravlja uključivanje mak-

U slučaju Crne Gore, mali obalni ribolov čini 80% sektora ribarstva. Budući da ne može biti konkurentna po količini proizvodnje, potrebno je da se Crna Gora usmjeri na kvalitet i proizvodnju novih proizvoda organskog porijekla koji su zanimljivi tržištu, uz povezivanje ribarstva s hotelijerstvom, čime bi unaprijedila i turističku ponudu.

roregionalne saradnje kao horizontalnog prioriteta u novi zakonski okvir evropske teritorijalne saradnje u razdoblju 2021-2027, i poziva se Komisija da razmotri i druge izvore – prvenstveno Evropski fond za pomorstvo i ribarstvo – za finansiranje prioriteta EUSAIR-a, posebno u oblasti plavog rasta. Makroregionalne strategije, uključujući i EUSAIR, temelje se i na principu „3 DA“ – da komplementarnim izvorima finansiranja, da većoj institucionalnoj koordinaciji i da novim zajedničkim projektima. Dok se prva dva principa rješavaju prvenstveno na političkom nivou, za treći je potrebno da Strategija bude što vidljivija i relevantnija akademskoj zajednici, kao i civilnom i privatnom sektoru, budući da su to nosioci projekata koji mogu najviše doprinijeti prosperitetu i na lokalnom i na transnacionalnom nivou, te održivom razvoju Jadransko-jonske regije.

Budući da Crna Gora, zajedno s Grčkom, koordinira aktivnosti tematskog Stuba I Plavi rast, predsjedavanje je, kao i program Foruma, fokusirala na razvoj i promociju održivog ribarstva, akvakulture i integrisanog upravljanja obalnim područjem. Imajući u vidu da je turizam jedan od najvažnijih faktora ekonomskog prosperiteta u Jadransko-jonskoj regiji, na sesiji posvećenoj plavom rastu bilo je riječi o pravcima razvoja održivih

turističkih praksi koje bi podržale tradicionalno ribarstvo i akvakulturu u regionu, kao i mehanizmima integrisanog upravljanja morem i priobaljem koji smanjuju negativne antropogene uticaje, zaustavljaju proces narušavanja obale i smanjuju gubitak biodiverziteta na priobalnom području Jadranskog i Jonskog mora.

Fokus panel sesije na temu III stuba EUSAIR-a Kvalitet životne sredine bilo je pomorsko prostorno planiranje, koje se u Jadransko-jonskom regionu razvija u sinergiji s uslugama ekosistema, zelene infrastrukture i integrisanog upravljanja priobalnim zonama. Ministarstvo održivog razvoja i turizma Crne Gore predstavilo je projekat sproveden u Boki Kotorskoj koji je obuhvatio izradu i testiranje metodologije za ispitivanje morskih ekosistema u Crnoj Gori i identifikaciju najkritičnijih zona, u skladu s pravilima implementacije Barselonske konvencije. Predstavljena je Evropska platforma pomorskog prostornog planiranja, kao i projekat SMART Plant: Širenje niskog ugljeničnog otiska i tehnike oporavka u postojećim postrojenjima za prečišćavanje otpadnih voda, podržan kroz program EU Horizont 2020.

Načini na koji Strategija doprinosi integrisanju planova u oblasti energetike i klimatskih promjena bili su tema panel sesije posvećene II stubu EUSAIR-a Povezivanje regiona, energetske mreže. Budući da upotreba određenih energetskih izvora,

Projekat NTG (Next Tourism Generation Alliance) sprovodi se u okviru programa EU ERASMUS+, i trenutno objedinjuje iskustva 6 zemalja EU s tendencijom da se proširi i na države nečlanice. Projekat NTG cilja da uspostavi prvi evropski savez za unapređenje saradnje između obrazovanja i privrede. U okviru projekta se izrađuje strategija i akcioni planovi s ciljem da odgovore na nedostatke u turizmu i ugostiteljstvu, uključujući potrebe za novim digitalnim vještinama.

prvenstveno uglja, predstavlja ozbiljnu prepreku daljoj energetskej transformaciji regiona, u narednom periodu fokus zemalja mora biti pomjeren s pitanja snabdijevanja energijom na razvoj efikasnijih energetskih usluga. Pored toga, ukazano je na važnost izrade nacionalnih energetskih i klimatskih planova, kako bi se osigurala usklađenost s dugoročnim ciljevima na nivou Evropske unije, Okvirne konvencije Ujedinjenih nacija o promeni klime i Energetske zajednice.

Diskusije na temu turizma u fokus su stavile potrebu da se Jadransko-jonski region strateški izbori s izraženim sezonskim turizmom koji ga karakteriše, kako bi se još bolje pozicionirao u svjetskoj turističkoj ponudi. Učesnici plenarne sesije – ministri i predstavnici resornih institucija Crne Gore, Albanije, Slovenije, te predstavnici Komisije – posebno su istakli potencijal za razvoj turizma u unutrašnjosti Jadransko-jonske regije i njegovo povezivanje s obalnim turizmom, podsticanje agroturizma, promovisanje bogate gastronomske ponude i „tihog izvoza“, odnosno plasiranje domaćih proizvoda kroz turističke usluge.

Panel sesija na temu održivog turizma ukazala je na potrebu razvoja ljudskih resursa u sektoru turizma i hotelijerstva. Crna Gora ima priliku da inovira sektor turizma koristeći iskustva i primjere drugih država, kao što je uvođenje sistema dualnog obrazovanja koje se u zemljama kao što su Grčka i Švajcarska pokazalo uspješnim u usklađivanju obrazovnog sistema i tržišnih potreba u sektoru turizma. Stopa zapošljavanja švajcarskih studenata u sektoru turizma, na primjer, iznosi 97% u roku od jedne godine po sticanju diplome. Naglašeno je i da je humanizacija ponude u sektoru turizma od suštinske važnosti, jer je u pitanju uslužna djelatnost usmjerena na zadovoljavanje potreba ljudi.

POSJETA PROJEKTU WELCOME (Interreg IT-AL-CG)

Kao primjer pozitivnih rezultata regionalne saradnje EUSAIR-a, organizatori su ponudili mogućnost da učesnici iz prve ruke vide kako trilateralna inicijativa za prikupljanje otpada izgleda u praksi. Sproveden kroz trilateralni program prekogranične saradnje za Italiju, Albaniju i Crnu Goru, cilj projekta WELCOME je ponovno korištenje drveta pronađenog na plažama za formiranje antierozivskih obalskih struktura. Projekat WELCOME uzima u obzir sva četiri stuba EUSAIR-a, budući da štiti biološku raznolikost (plavi rast), dodatno jača regionalnu saradnju kroz upravljanje morskim otpadom (povezivanje regije i kvalitet životne sredine), te doprinosi podizanju svijesti javnosti o ovom problemu (održivi turizam).

O transportnim sistemima Jadransko-jonskog regiona, aktuelnim izazovima i budućim koracima

kada je riječ o proširenju transevropske transportne mreže (TEN-T) na Jugoistočnu Evropu razgovaralo se tokom sesije na temu saobraćaja. Činjenica je da ubrzan tehnološki razvoj, socijalni i ekološki

izazovi zahtijevaju kontinuiran rad i nadogradnju postojećih projekata i politika, odnosno stvaranje novih rješenja u sektoru transporta.

Revizija mreže TEN-T, planirana za 2023, predviđa njeno proširenje na Jugoistočnu Evropu, te jačanje istočnog i mediteranskog partnerstva, pa je na sesiji naglašena potreba razvoja mreže na cijeloj teritoriji Zapadnog Balkana koja kombinuje željeznicu, unutrašnje plovne puteve, saobraćajna čvorišta i centre, te pripreme za njenu integraciju u TEN-T.

Strategiju pametne specijalizacije (S3) i njen značaj u praksi detaljno su predstavili stručnjaci iz Crne Gore i Evropske komisije (EK), prikazujući kako S3 može obezbijediti dalju „integraciju ljudi i razvoj region“, kao što to moto Foruma navodi. Drugim riječima, na temelju snažnih zajedničkih istorijskih, ekonomskih i kulturnih obilježja Jadransko-jonske regije, S3 treba da „otvori put za tranziciju ka ekonomiji zasnovanoj na znanju“, kako je to istakla ministarka nauke Crne Gore Sanja Damjanović.

Ona je takođe predstavila projekat Međunarodni institut za održive tehnologije na prostoru Jugoistočne Evrope (SEIIST), koji predviđa liječenje

onkoloških pacijenata hadronskom kancer terapijom pomoću protona i težih jona, koja danas predstavlja najsavremeniji i najuspješniji metod za liječenje velikog broja različitih vrsta kancera. Projekat doprinosi i jačanju istraživačkih potencijala, smanjenju odliva talenata, jačanju veza između nauke i privrede, te privrednom razvoju samog regiona. Inicijativa je podržana i od strane Evropske organizacije za nuklearno istraživanje (CERN), ali je za njegovu realizaciju potrebno aktivno uključivanje svih partnera i čvrsta politička posvećenost svih zemalja Zapadnog Balkana.

IV Godišnji forum EUSAIR-a zatvoren je panelom ministara nadležnih za koordinaciju EUSAIR-a, nakon kojeg je crnogorski ministar vanjskih poslova Srđan Darmanović zvanično predao predsjedavanje Strategijom EU za Jadransko-jonski region i Jadransko-jonskom inicijativom ministru spoljnih poslova Republike Srbije Ivici Dačiću.

Uspješnim predsjedavanjem EUSAIR-om i organizacijom Foruma, Crna Gora je potvrdila posvećenost regionalnoj saradnji, a Budvanska deklaracija šalje snažnu poruku o važnosti politike proširenja EU i čini dodatni podsticaj državama aspirantima da ubrzaju integracijske procese. Jadransko-jonska makroregija je dom za preko 70 miliona ljudi koji dijele iste izazove, ali i iste izuzetne potencijale za razvoj. Iako države makroregije imaju različite ekonomske pokazatelje, treba imati na umu ciljeve EUSAIR promoviše – ravnomjerno razvijena, konkurentna oblast i regija koju karakteriše ekonomski i socijalni rast. Zbog toga ubrzani ekonomski razvoj i otvaranje novih radnih mjesta, kao i stvaranje poslovnih prilika kroz konkretne aktivnosti u sektoru plavog rasta, transportne i energetske mreže, održivog turizma i razvoja životne sredine moraju ostati okosnica djelovanja u makroregiji, čemu je IV Godišnji forum EUSAIR-a doprinio u vidu konkretnih projekata i preporuka za buduće zajedničke aktivnosti.

Ambasador Finske, zemlje koja predsjedava EU, Kimo Lahdervita, u intervjuu za Eurokaz ocijenio

Proširenje na Zapadni Balkan strateški prioritet

Autor: Marko Vešović, dnevne novine Dan

Stvaranje stabilnosti, prosperiteta i poboljšanje funkcionisanja demokratskih institucija i vladavine prava u regionu nije važno samo za građane i kompanije koje posluju u zemljama Zapadnog Balkana, već je to u najboljem interesu EU i država članica, kazao je za Eurokaz ambasador Finske, zemlje koja predsjedava EU, Kimo Lahdervita. On navodi da se proširenje EU zasniva na zajednički dogovorenim kriterijuma i važno je da se ovi kriterijumi ispune.

„Znamo da to zahtijeva naporan rad, posebno kada je u pitanju vladavina prava, što je temelj svega ostalog. Međutim, mi smo uvjereni da Crna Gora ima kapacitet da isporuči i pokrene stvari u sektorima u kojima je napredak manje zadovoljavajući“, rekao je Lahdervit.

• Proširenje EU na zemlje zapadnog Balkana sigurno će biti visoko na dnevnom redu finskog predsjedavanja EU u drugoj polovini godine. Na čemu će Finska insistirati tokom predsjedavanja EU kada je riječ o Crnoj Gori i njenim obavezama u okviru evropske agende?

Tradicionalno, Finska je zemlja prijateljski nastrojena prema proširenju. Posvećeni smo proširenju, i to će zaista biti visoko na dnevnom redu tokom našeg predsjedavanja. Prednosti politike proširenja su jasne – ukratko, ona igra značajnu ulogu

u unapređenju mira, prosperiteta i sigurnosti na našem kontinentu. Zapadni Balkan ima visoku stratešku vrijednost za EU, a Finska je opredijeljena za nastavak rada na vjerodostojnoj perspektivi proširenja za region.

Proširenje EU zasniva se na zajednički dogovorenim kriterijuma i važno je da se ovi kriterijumi ispune. Znamo da to zahtijeva naporan rad, posebno kada je u pitanju vladavina prava, što je temelj svega ostalog. Međutim, mi smo uvjereni da Crna Gora ima kapacitet da isporuči i pokrene stvari u sektorima u kojima je napredak manje zadovoljavajući. Stoga, ohrabrujemo Crnu Goru da na konkretan način pokaže šta znači biti lider u procesu pristupanja EU.

Kimo Lahdervita

• Da li dijelite mišljenje da je za samu EU važno da Zapadni Balkan bude njegov sastavni dio. Ako je tako, zašto je to važno?

Za EU, proširenje Unije je strateška investicija u mir, demokratiju, prosperitet, sigurnost i stabilnost u Evropi. Iako se EU nedavno suočila sa mnogim izazovima, ona je u svojoj osnovi projekat mira koji je zajedno sa njim donio prosperitet i demokratiju, te stoga ne vidimo bolju opciju za Zapadni Balkan. Stvaranje stabilnosti, prosperiteta i poboljšanje funkcionisanja demokratskih institucija i vladavine prava u regionu nije važno samo za građane i kompanije koje posluju u zemljama Zapadnog Balkana, već je to u najboljem interesu EU i država članica. Nedavno je naš ministar vanjskih poslova Peka Havisto napisao članak u vodećim novinama u Finskoj, u kojem piše da Zapadni Balkan nije u susjedstvu Evrope, već je u srcu. Geografski, Finska može biti daleko od regije, ali mi razumijemo njen značaj za naš zajednički kontinent.

• Kako ocjenjujete napredak Crne Gore na njenom evropskom putu i na što se moramo usredsrediti tokom finskog predsjedavanja?

Izveštaj Evropske komisije o Crnoj Gori 2019. godine daje realnu i sveobuhvatnu procjenu napretka Crne Gore, a takođe vrlo dobro ističe koji su prioriteti u narednom periodu, kao što su jačanje napora u slobodi medija i borbi protiv korupcije. Postoji dovoljno vremena da se sprovedu reforme koje su još potrebne, da se sprovedu i uspostave vjerodostojni rezultati, kako bi Crna Gora ostvarila članstvo u EU u perspektivi do 2025. godine. Međutim, nema vremena za gubljenje. Sa strane EU, Crna Gora ima, i dobija, potrebnu podršku u

ovom procesu. Finska je uvijek spremna da ponudi svoju ekspertizu, i trenutno sam srećan što mogu reći da se između Finske i Crne Gore, s Hrvatskom kao mlađim partnerom, odvija Tvinig projekt o upravljanju ljudskim resursima. Ohrabrujemo Crnu Goru da maksimalno iskoristi mogućnosti koje pruža evropska pomoć i finansiranje. Kako Crna Gora napreduje na putu ka EU, mogućnosti će se još više povećati, takođe u pogledu bilateralne saradnje.

Unija može da produbi svoj razvoj

• Iz Vaše perspektive, kakav će biti dalji evropski put regiona, posebno Crne Gore, u svjetlu svih trenutnih kretanja u EU i očekivanja koje EU ima od zemalja regiona?

Tempo procesa pristupanja EU prvenstveno je određen odlučnošću i istrajnošću zemalja kandidata u sprovođenju reformi. Kao što je Savjet EU ponovio na svom sastanku u junu, mi i dalje „očekujemo da partneri preuzmu vlasništvo i da se u potpunosti posvete evropskim vrijednostima i energično zalagažu za neophodne reforme u interesu svog naroda“. Naravno, sa EU strane, takođe moramo osigurati da Unija može održati i produbiti svoj razvoj, uključujući i sposobnost da prihvati i integriše nove članice. Što se tiče Finske, jedan od naših glavnih zadataka kao predsjedavajuće je jačanje jedinstva država članica kako bi se ojačala sposobnost EU da donosi odluke i da govori jednim glasom, čak i u složenim situacijama.

Odnos budućih snaga u EP prema širenju Evropske unije na Zapadni Balkan

Zeleni i Liberali žele region u EU

Autorka: Jovana Đurišić, dnevni list Pobjeda

Novi sastav Evropskog parlamenta (EP) koji će biti više fragmentiran, ali u kojem proevropski blok ima većinu uprkos jačanju krajnje desnih, populističkih i anti-EU snaga i dalje će snažno zagovarati politiku proširenja na Zapadni Balkan, poručili su sagovornici Eurokaza.

Nedavno održani izbori za EP pokazali su da dvije najveće grupacije - Evropska narodna partija (EPP) i Socijaldemokrate (S&D), iako su izgubile određen broj mandata, i dalje ostaju najbrojnije u EP, uz rekordno dobre rezultate Zelenih i Liberala, sa kojima će morati da formiraju široku koaliciju. Sagovornici Eurokaza iz redova ovih partija saglasni su u tome da Evropski projekat nije kompletno bez Zapadnog Balkana i da će sa svojih

pozicija i dalje snažno podržavati region u naporima da postane dio evropske zajednice. Holandski poslanik EP iz partije Zeleni - Evropski slobodni savez, Bas Eikhaut, poručio je da će njegova partija snažno zagovarati politiku proširenje, navodeći da želi da taj proces uspije.

„Za nas, evropski projekat nije završen dok sve zemlje Zapadnog Balkana ne budu dio Unije. Vjerujemo da, kada se ispune kriterijumi za pridruživanje EU, zemlje Zapadnog Balkana (Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Srbija, Crna Gora i Republika Sjeverna Makedonija) treba da se pridruže EU. Odluka o prelasku na naredne korake procesa pridruživanja tih zemalja mora se donijeti na osnovu postojećih kriterijuma i zasluga“, rekao je Eikhaut u izjavi za Eurokaz.

Bas Eikhaut

Eikhaut navodi i da EU treba da pomogne zemljama kandidatima da izvrše neophodne reforme kako bi se pripremile za pristupanje.

Upitan da li će Zeleni, kao manjinska partija u EP, a potencijalno članica velike koalicije, moći da nametne svoje stavove o proširenju, Eikhaut ističe da su Zeleni sada jači nego ikad i da će njihovo mišljenje morati da bude uvaženo.

„Ovo je prvi put da velike grupe EPP i S&D nemaju većinu. Zeleni su jači nego ikada ranije. Ako ostale proevropske snage žele stabilnu većinu, moraće gledati i na Zelene. Mi ćemo igrati konstruktivnu ulogu, ali moramo da vidimo pravu promjenu kako bismo podržali politike proširenja“, zaključuje Eikhaut.

Vladajuća Progresivna alijansa socijalista i demokrate (S&D) i u prethodnom mandatu bila je zagovornik proširenja. Poslanica EP iz ove stranke, Tanja Fajon, za Eurokaz kaže da je njena partija uvijek insistirala na stavu da je proces proširenja veoma potreban, uz čvrsto vjerovanje u prednosti

koje će proširenje donijeti samoj EU, kao i zemljama kandidatima.

„Duboko sam uvjeren da će Zapadni Balkan biti prosperitetniji i stabilniji kao dio evropske porodice. Da bismo postigli taj cilj, moramo raditi zajedno. S jedne strane, zemlje kandidati moraju nastaviti sa reformskim programom, s druge strane, EU mora priznati postignuti napredak i ispuniti svoja obećanja“, ocijenila je Fajon.

Fajon navodi da je, uprkos tome što svaka zemlja Zapadnog Balkana ima izazove sa kojima se suočava, pošteno napomenuti da su Sjeverna Makedonija i Albanija napravile značajan napredak.

„Zato sam snažno pozvala Savjet EU da otvori pregovore o pristupanju bez daljeg odlaganja i da pokaže ljudima na Zapadnom Balkanu da imaju našu punu podršku“, ocijenila je Fajon.

Na pitanje da li bi ojačane nacionalističke partije mogle da utiču na stavove većinskih partija u EP, Fajon ističe da, uprkos jačanju ekstemne desnice, dvije najjače partije ostaju predane proširenju.

„Istina je da su nedavni evropski izbori promijenili sastav parlamenta EU, posebno jačanjem nekih ekstremnih desnica i nacionalističkih stranaka koje će sigurno donijeti nove izazove. Ipak, socijalisti i demokrate ostaju druga najveća grupa u EP-u i mi ostajemo predani proširenju EU prema Zapadnom Balkanu. Potrebni smo jedni drugima više nego ikada. Suočavamo se sa istim izazovima 21. vijeka i možemo ih riješiti samo zajedno. Samo ujedinjeni možemo učiniti našu EU jačom (i sigurnijom). Ja ću i dalje snažno podržavati evropski put zemalja Zapadnog Balkana i radujem se budućoj saradnji između naših parlamenata, svih odgovornih ljudi u zemlji i građana, zaključila je Fajon.

Tanja Fajon

Aspiracije Zapadnog Balkana da postane dio EU neupitno su zagovarali predstavnici Liberala. Poslanik Evropske liberalne, demokratske i reformske stranke (ALDE), Roman Jakič, uvjeren je da će se takva politika treće najveće političke grupacije u EP nastaviti i u ovom mandatu.

„Liberali u EP već dugo zagovaraju proširenje EU sa svim onim državama koja će ispuniti obaveze iz procesa uključivanja u EU. Pri tome dodajemo da je potrebno takve integracije gledati i iz perspektive geopolitike, a ne samo kao tehničko pitanje da li su ispunjeni „acquis communautaire“. Ja mislim da će se takva politika treće najveće političke grupacije u EP nastaviti i u ovom petogodišnjem mandatu, rekao je Jakič za Eurokaz.

Slovenački diplomata dodaje i da se vladajuće partije u EP neće moći da ignorišu mišljenje Liberala, jer kako navodi, u narednom periodu participiraće zajedno u vlasti EP.

„Liberali ne mogu više biti ignorisani od strane EPP i PES pošto smo im potrebni kako bi stvorili većinu u EP i izabrali najviše funkcionere EU, među kojima će sigurno biti i liberali. Ovaj put ćemo participirati u vlasti. A participacija na vlasti znači slušati jedne druge i pronalaziti kompromise za dobrobit svih nas. Nas članova EU i svih onih koji to žele postati“, zaključio je Jakič.

Roman Jakič

Evropa bez prepreka za sve njene građane

Jednake šanse za sve

Autorka: Irena Bošković, šefica Grupe za programe s državama nečlanicama EU

Prekogranična saradnja jedan je od prioriteta Evropske unije, dok sami proces evropskih integracija predstavlja njenu najznačajniju pokretačku snagu. Cilj prekograničnih programa je promocija dobrosusjedskih odnosa, stabilnost i prosperitet regiona, te povezivanje ljudi u pograničnim područjima. Projekti, koji se realizuju u okviru ovih programa, teže smanjivanju postojećih razlika među susjednim zemljama i unapređuju sveobuhvatnu ekonomsku, kulturnu, društvenu i naučnu saradnju između lokalnih i regionalnih zajednica.

Crna Gora učestvuje u devet programa prekogranične i transnacionalne saradnje, a jedan od njih sprovodimo sa partnerima iz Bosne i Hercegovine, u okviru kojeg se trenutno realizuju tri projekta, ukupne vrijednosti nešto više od milion eura. U ovom broju Eurokaza predstavljamo projekat

POWER, čijim aktivnostima se nastoji doprinijeti stvaranju povoljnijeg okruženja za život osoba sa invaliditetom, naročito u oblastima obrazovanja, zapošljavanja i podizanja svijesti.

„Puno ekonomsko i socijalno učešće osoba sa invaliditetom od ključnog je značaja za postizanje pametnog, održivog i inkluzivnog rasta“, kaže se u Evropskoj strategiji za osobe sa invaliditetom 2010-2020. U tom smislu, EU je čvrsto posvećena poboljšanju socijalnog i ekonomskog položaja osoba sa invaliditetom, kako bi one u potpunosti mogle uživati svoja prava i imati punu korist od učešća u društvu i ekonomiji. Crna Gora je uložila značajne napore da uskladi svoj pravni sistem sa međunarodnim standardima u ovoj oblasti. Međutim, iako je ostvaren napredak, potrebno je uložiti dodatne napore kako bi se strateški i pravni okvir sproveo u praksi.

Projekat P.O.W.E.R. je jedan od načina da se, zajedno sa partnerima iz Bosne i Hercegovine, podigne svijest o ovom pitanju i sprovedu konkretne aktivnosti koje imaju za cilj unapređenje položaja osoba sa invaliditetom.

Nešto više o projektu, planiranim aktivnostima, ostvarenim rezultatima i dugoročnim efektima govori nam koordinator aktivnosti Caritas Barske nadbiskupije Marko Jelović.

Ukratko nam predstavite projekat POWER?

Projekat POWER – Stvaranje novih mogućnosti za rad, zapošljavanje i profesionalnu rehabilitaciju osoba sa invaliditetom - je otpočeo realizaciju 1. februara 2018. godine, s planiranim trajanjem od 24 mjeseca. Opšti cilj projekta je povećanje zapošljivosti i mogućnosti zapošljavanja osoba sa invaliditetom u prekograničnom području. Specifični ciljevi projekta se odnose na povećanje zapošljivosti kroz sistem za razvoj kompetencija i profesionalnih vještina, povećanje broja ponuda za posao kod poslodavaca, uspostavljanje funkcionalnijeg institucionalnog okvira kroz jačanje dijaloga i razvijanje odgovarajućeg okruženja za zapošljavanje, te smanjenje stigme i povećanje znanja. Partneri na projektu su Caritas Bosne i Hercegovine, koji je ujedno i nosilac projekta, Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom Bosne i Hercegovine, Vedri Osmjeh iz Mostara, Centar za mlade Ivan Pavao II iz Sarajeva, Caritas Barske nadbiskupije iz Bara, te Udruženje paraplegičara Bar i Biznis start up centar Bar. Ukupna vrijednost projekta je 459.776 eura, od čega je doprinos Evropske unije 390.800 eura.

Na koji način projekat doprinosi unapređenju položaja osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini?

Projektom je planirano nekoliko cjelina aktivnosti koje doprinose unapređenju položaja osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini. Treening programom je planirana obuka kako bi se ova ciljna grupa osnažila da bi bila vidljivija na tržištu rada. Kampanje koje se realizuju u okviru projekta imaju za cilj da informišu i edukuju o pravima i mogućnostima osoba sa invaliditetom. Organizovani su sajmovi za zapošljavanje u Beranama i Mostaru, na kojima je prisustvovalo oko 70 izlagača iz različitih sektora sa preko 350 učesnika. Realizuje se program pripravnštva i mentorstva i 20 osoba sa invaliditetom obavlja pripravnički staž kod 20 poslodavaca iz različitih sektora. Razvijen je program mentorstva kroz koji je kod svakog poslodavca, koji ima pripravnika, obučena po jedna osoba za mentora. U okviru projekta su urađena i istraživanja o obrazovnim potrebama i o mogućnostima za zapošljavanje ove ciljne grupe. Dodatno, kroz projekat se, u saradnji sa Centrom za stručno obrazovanje odraslih, razvijaju 4 zanimanja ili 4 programa osposobljavanja za osobe sa invaliditetom: administrator/organizator i/ili analitičar velikih baza podataka (IT oblast), online brand manager (Oblast digitalnog marketinga), radnik u izradi upcycling proizvoda (Oblast ekologije) i pomoćni vrtlar po principima permakulture (Oblast poljoprivrede). Vjerujemo da sve navedene aktivnosti, koje se realizuju u okviru projekta POWER, doprinose unapređenju položaja osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini.

Imajući u vidu tematiku kojom se bavi projekat, zašto smatrate da je dodatna vrijednost to što ga sprovodite u saradnji sa kolegama iz BiH, a ne samostalno?

Projektne aktivnosti se realizuju u Sarajevu i Mostaru u Bosni i Hercegovini, te Beranama i Kotoru u Crnoj Gori. Prekogranični kontekst realizacije projekta je od posebnog značaja u domenu prenosa dobrih praksi u zapošljavanju osoba sa invaliditetom. Kako se u obje zemlje, kroz projekat, analiziraju okviri za zapošljavanje i profesionalnu rehabilitaciju osoba sa invaliditetom, u planu je izrada preporuka za unapređenje ovog okvira. Već se prepoznaju određena pozitivna rješenja u Bosni i Hercegovini za koja će se preporučiti da se počnu primjenjivati i u Crnoj Gori, kao što je mogućnost registracije privrednog društva za zapošljavanje osoba sa invaliditetom. Na isti način će se dati preporuka da se i u Bosni i Hercegovini primjenjuje rješenje, koje postoji u Crnoj Gori, koje definiše da poslodavac, kada zaposli osobu sa invaliditetom, ima pravo na trajnu refundaciju do 75% zarade u zavisnosti od stepena invaliditeta.

Na koji način je projekat animirao širu zajednicu i pokrenuo druge inicijative?

Projekat POWER je kroz različite aktivnosti animirao veliki broj učesnika iz različitih sektora. Na obukama je učestvovao veliki broj osoba sa invaliditetom, dok su na okruglim stolovima i sajmovima za zapošljavanje učestvovali osobe sa invaliditetom, udruženja osoba sa invaliditetom, predstavnici privatnog i javnog sektora. Dodatno, kampanja je doprinijela promociji prava i mogućnosti za radnom i socijalnom integracijom osoba sa invaliditetom. Model pripravničkog i mentorskog projekta kroz koji je zapošljeno 20 osoba sa invaliditetom je zainteresovao i značajno veći broj poslodavaca za zapošljavanje ove ciljne grupe. Na isti način, linija podrške osobama sa invaliditetom za samozapošljavanje stvara pretpostavku

da se ovaj model zapošljavanja može dodatno širiti. Svi modeli koji doprinose boljoj zapošljivosti osoba sa invaliditetom, primijenjeni u okviru projekta, se bez sumnje mogu replicirati i u drugim sredinama. Na taj način se stvara ohrabrujući ambijent i za druge aktere da se pokrenu nove inicijative sa ciljem povećanja zapošljivosti osoba sa invaliditetom.

Koji su dugoročni efekti projekta?

Kroz projekat posebno promoviramo kreiranje okvira za dugoročno zapošljavanje osoba sa invaliditetom na održivim radnim mjestima. Tome posebno doprinosi razvijena metodologija analize lokalnog konteksta i lokalnih potreba tržišta za zapošljavanje s jedne strane, te analize koje od tih poslova mogu obavljati osobe sa invaliditetom, koje se nalaze na evidencijama lokalnih biroa rada, s druge strane. Vjerujemo da poseban doprinos stvaranju održivih radnih mjesta dajemo i kroz razvijen program mentorstva kod poslodavaca za osobe sa invaliditetom. Na ovaj način, svaki novi poslodavac je, kroz imenovanje i obuku jedne osobe u okviru svoje firme/organizacije za mentora, unaprijedio svoje kapacitete za zapošljavanje i lakšu integraciju osoba sa invaliditetom. Dugoročni efekti se kreiraju i kroz razvoj posebnih edukativnih programa za nova zanimanja za osobe sa invaliditetom. Slično tome, dugoročni efekat se stvara i kroz izradu online platforme kao alata za lakše zapošljavanje osoba sa invaliditetom.

Predstavnici Panevropske unije Srbije i Bosne i Hercegovine o predstojećim izazovima

Regionalna saradnja značajna na putu prema EU

Autorka: Aneta Durović, novinska agencija MINA

Regionalna saradnja između država Zapadnog Balkana na putu ka Evropskoj uniji (EU) postoji i izuzetno je značajna i daje rezultate, ocijenili su predsjednici Panevropske unije Srbije, Vojislav Mitić i Bosne i Hercegovine Osman Topčagić.

Oni su za Eurokaz govorili o regionalnoj saradnji i regionalnim izazovima na putu ka EU.

Mitić smatra da je regionalna saradnja na putu ka EU izuzetno važna, jer olakšava organima EU da se na izvjestan način grupe država, po sistemu susjedstva, mogu standardizovati i bolje povezati, tako da tako bude prihvatljivo za EU. „EU vodi računa o toj međusobnoj penetraciji zemalja koje su već članice ili su kandidati, u odnosu na one koji to treba da budu“, kazao je Mitić.

Kako je rekao, pitanje je da li je to dobar princip EU ili ne, ali činjenica je da ona realno uspijeva da funkcioniše. „Tako da je nama veoma važno da unutar zemalja koje su ostale na ovom prostoru, van integracija EU održimo izuzetnu međusobnu, regionalnu i dobrosusjedsku saradnju“, dodao je Mitić.

On je rekao da je, prema njegovom mišljenju, ideja pojma Zapadnog Balkana u geopolitičkoj terminologiji pogrešna, što, smatra on, vuče štetne posledice.

„Ispada da smo mi Zapadni Balakan, da ne pogodimo interese Slovenije i Hrvatske, koji su primljeni u EU, a s druge strane postajemo ostatak ostatka nečega. Integracija država tog prostora funkcionalno podržava stabilnost evropskog kontinenta jer se na odgovarajući način gase neka žarišta, odnosno međusobnim odnosima praktično relaksiraju određene tenzije“, kazao je Mitić.

On je ocijenio da su kompetentni timovi postavljeni kada je u pitanju pregovaračka struktura Crne Gore sa EU i rekao da je to jedan mali model kako treba postupati, i da takav model može poslužiti svima kao dobar primjer. „Saradnja između Crne Gore i Srbije je korisna obostrano. Daje mogućnost da se razmjenjuju iskustva, da se skraćuje put do odgovora na pitanja koja šalje EU“, naveo je Mitić, ocjenjujući da se evroskeptične snage hrane time što evropski organi usporeno rješavaju integraciju.

„Ako nijesu za nešto, onda kupuju vrijeme time što kažu kako EU nije uradila ništa da unaprijedi poziciju i to dođe kao izgovor. Ja sam pristalica evropskog patriotizma i evropskog nacionalizma“, poručio je Mitić.

Prema njegovim riječima, može se desiti da se ohrabruju i dalje akcije određenih sredina i zemalja prema onima koji predugo čekaju prijem za EU. Prema tome, dodao je, EU mora o tome da vodi računa.

Ocijenio je da problemi poput Bregzita, migranata i slično utiču na to da se gubi energija na putu ka EU, „i da naši narodi gube volju i imaju momente gdje pitaju „Kada će više ta EU?“.

„Mi nemamo mjeru, gdje se nama određuju parametri u kojim se kaže da ako se potigne „to i to“ biće „to i to“ već se stlno nešto dodaje. Zato to sada traje godinama i koliko ja vidim, može se desiti još jedan krug izbora, onaj naredni da istrčimo da bi došli u ozbiljnu proceduru. Ne vidim da ćemo to sa ovim izborima imati“, naveo je Mitić.

Vojislav Mitić

Izbori za Evropski parlament, smatra on, nas mnogo ne dotiče, „osim što će prolongirati sve stvari“.

„Ne očekujem da će organi moći da se konstituišu ili da će lagodno moći da rade do kraja ove godine ili čak ni do prve polovine sledeće. Ne vidim ozbiljne tragove ili ostavštine sadašnjeg rukovodstva EU, da su kazali „uradite to i to“, i ne vidim obećanje. Jednostavno mislim da će se to odvući u nove tokove i nove izgovore zašto to nešto mora da sačeka malo“, zaključio je Mitić.

Predsjednik Panevropske unije Bosne i Hercegovine, Osman Topčagić, ukazao je da je pitanje regionalne saradnje u početku postavljeno kao zahtjev iz Brisela.

„Ali, kako su godine prolazile to je od svih država u regiji prepoznato kao spostveni interes. Tako da danas možemo reći da postoji regionalna saradnja između svih država koja se odvija u mnogim oblastima i daje određene rezultate“, kazao je Topčagić.

On, kako je rekao, tu misli na prednosti saradnje u oblasti ekonomije, područja transporta, sigurnosti, obrazovanja i svih drugih koji doprinose razvoju svake pojedinačne države, a onda i regije u cjelini.

Istakao je dobru saradnju između odgovarajućih institucija u Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori, koja traje godinama i ogleda se kroz međusobnu razmjenu iskustava. „Crna Gora je u ovom momentu najnaprednija država u regiji po pitanju pregovora o ulasku u EU i ta iskustva jako su interesantna i vrijedna za sve države, a samim tim i za BiH“, rekao je Topčagić.

On je naveo da, iako kriterijumi za članstvo u EU ostaju isti, način praćenja ispunjavanja tih kriterijuma, pa time i način pregovaranja, se tokom vremena mijenjao i iskustva koja ima Crna Gora su najsvježija i najnovija, pa samim tim najinteresantnija za sve u regiji.

Upitan smatra li da bi na putu ka EU trebalo poštovati individualne zasluge ili princip „regate“, Topčagić je naveo da politika EU zahtjeva da države ispunjavaju uslove koje su postavljeni za članstvo i onda će svaka država u skladu sa ispunjavanjem tih uslova i napredovati u ovom procesu.

„Iako je iz mnogih razloga praktično i racionalno da države pristupaju u grupama isto tako je jasno da države koje su naprednije u ovom procesu ne treba da čekaju one koje zaostaju u ovom procesu. Vidjećemo kako će se odvijati naredne faze samog procesa ali do sada takva je praksa bila“, rekao je Topčagić.

Upitan kakva su očekivanja nakon izbora u Evropskom parlamentu, Topčagić je naveo da je politika proširenja jedna od osnovnih politika, prihvaćena od svih i nastavlja da vrijedi i da se sprovodi. „S obzirom na situaciju u EU, vidimo da su svi zaokupirani pitanjima funkcionisanja EU i nekim izazovima sa kojima je Unija suočena u ovom periodu. To je, prije svega, formiranje EK, izbor čelnika u EU, a onda i sam način funkcionisanja u smislu odlučivanja“, kazao je Topčagić.

On je poručio da, i ako u nekom periodu politika proširenja nije u samom vrhu prioriteta to ne treba to bude izgovor za države u regiji da ne ispunja-

vaju postavljene uslove i da ne sprovedu reforme koje su potrebne. „Te reforme su potrebne prije svega zbog nas samih a onda i da omogućće napredak u procesu pridruživanja u EU“, zaključio je Topčagić.

Osman Topčagić

Nagrade za novinare i talentovane učenike

Šest novinara crnogorskih medija nagrađeno je za najbolje priče o procesu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji kojima su osvijetlili teme koje se tiču svakog crnogorskog građanina. Novinarke i novinari dnevnog lista Pobjeda, RTCG-a, televizije Prva i Radija Jadran, Jovana Đurišić, Maja Lalić Burzanović, Vuk Ilić, Borislav Višnjić, Tatjana Debeljević i Jelena Gardović, pobjednici su ovogodišnjih konkursa za najbolje priče o procesu pristupanja Crne Gore EU.

Oni su pisali o Erasmus programu i mogućnostima koje on pruža mladim ljudima, pokretanju ženskog biznisa uz pomoć EU fondova, značaju izgradnje postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda finansiranog iz IPA fondova. Pisali su o porodici Mrdak koja je, zahvaljući bespovratnoj podršci iz EU fondova, proširila mali porodični biznis proizvodnje pljevaljskog sira, kao i o revitalizaciji kuće nobelovca Iva Andrića u Herceg Novom, koja će biti obnovljena kroz EU projekat.

Osim novinara, kroz projekat „EU4ME“, koji finansira Evropska unija, a sprovodi UNDP, nagrađeno je šest osnovaca i srednjoškolaca. Na konkurs „Evropo, čujemo li se“, koji je raspisan povodom obilježavanja Dana Evrope, stiglo je oko 900 radova, kojima su učenici kroz razne umjetničke forme pokazali šta njihovi vršnjaci u Evropi treba da znaju o Crnoj Gori.

Autori tri najbolja rada među osnovcima su Veljko Crvenica, Nikolina Krsić i Andrea Vukčević, učenici podgoričkih osnovnih škola „Milorad Musa Burzan“, „Pavle Rovinski“ i „Vuk Karadžić“. U kategoriji srednjoškolaca, najbolje radove na konkurs su dostavili Evgenija Kesse iz srednje mješovite škole „Ivan Goran Kovačić“ iz Herceg Novog, kao i Polina Lazarenko i Borko Popović iz cetinjske srednje likovne škole „Petar Lubarda“.

Održane obuke za predstavnike lokalnih samouprava o komuniciranju procesa pristupanja EU

U organizaciji Sektora za informisanje javnosti o Evropskoj uniji i pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji generalnog sekretarijata Vlade i Zajednice opština Crne Gore, tokom aprila su u Podgorici i Bijelom Polju održane tri radionice za predstavnike lokalnih samouprava na temu informisanja javnosti o evropskoj integraciji u lokalnim zajednicama.

Nova Strategija informisanja javnosti o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za period 2019-2022 usmjerena je, prije svega, na komunikaciju sa građanima, naročito mladima, a značajan dio tog dokumenta daje jasne smjernice lokalnim zajednicama o komuniciranju procesa.

Imajući u vidu da će se veliki dio evropske regulative primjenjivati na lokalnom nivou vlasti, upoznavanje sa evropskim standardima, pravilima, ali i koristima za građane treba da bude u fokusu aktivnosti lokalnih samouprava tokom realizacije ove Strategije.

Predstavnici lokalnih samouprava su, tokom održanih treninga, imali priliku da sa predstavnicama Sektora i Zajednice opština razgovaraju o značaju komuniciranja procesa evropske integracije, temama od posebnog značaja za lokalne samouprave i lokalno stanovništvo, važnosti saradnje sa medijima, značaju društvenih mreža, kao i da se upoznaju sa uspješnim primjerima komuniciranja tema iz oblasti evropske integracije.

Dogovoreno je intenziviranje saradnje, kroz organizaciju zajedničkih događaja u opštinama, u skladu sa lokalnim akcionim planovima za promociju procesa evropske integracije, na čijoj će izradi u narednom periodu raditi sve lokalne samouprave.

Obuke su održali predstavnice Sektora za informisanje javnosti o Evropskoj uniji i pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji, Nada Vojvodić, Gordana Despotović Đekić, Bojana Mučalica i Svetlana Pešić, kao i Vanja Starovlah i Darko Mrvaljević iz Zajednice opština Crne Gore.

A.O Linorez „Pejzaž” Borko Popović '19

EU4ME – Projekt finansira Evropska unija, a sprovodi UNDP